

Asendusemadus -
Eesti Naistearstide Seltsi vaatenurk

Made Laanpere

Eesti Naistearstide Seltsi president

Emakapoolsetest teguritest tingitud viljatus

- Arvatavalt 3-5% viljakas eas naisest
- Emaka puudumine
  - Mayer–Rokitansky– Küster–Hauser sündroom
  - Emaka eemaldamine erinevatel põhjustel (emakakaela vähk, emaka verejooks sünnitusel jm)
- Emaka ebafunktsionaalsus
  - Ashermani sündroom
  - Emaka väärarendid
  - Kiiritusraviga seotud kahjustused

Võimalused lapsevanemaks saamiseks

- Adopteerimine
- Emaka transplantatsioon (M.Brännström, Rootsi)

Asendusemadus e surrogaatemadus

Asendusemaduse korral kannab naine rasedust ja sünnitab lapse paarile, kus naine ei ole võimeline sünnitama kaasasündinud või omandatud emakaanomaaliate või selle tõttu, et rasedus kujutab endast tõsist ohtu naise tervisele/elule.

Täielik asendusemadus on eelistatud

Asendusemadus võib olla täielik või osaline.

Täieliku asendusemaduse korral ei ole asendusemal mingit geneetilist sidet tulevase lapsega, osalise asendusemaduse korral on asendusema ka munaraku doonoriks.

Munaraku doonoriks võib olla ka keegi kolmas isik ja võimalikud on erinevad variandid seemnerakkude loovutaja puhul.

Asendusemaduse riskid

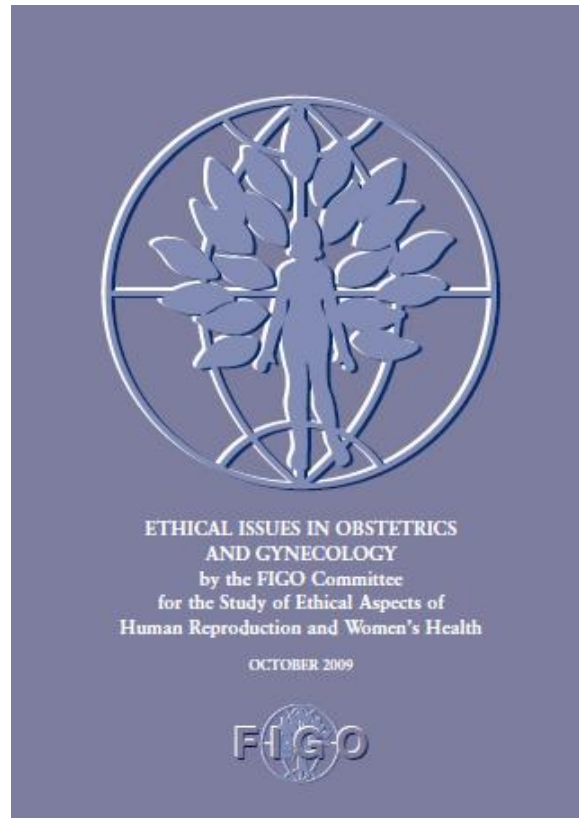
- Asendusemadel on samad raseduse ja sünnitusega seotud riskid, mis kõigil rasedatel (raseduse ja sünnitusega kaasnevad tüsistused ja ohud naisele ja lapsele).
- Kehavälisest viljastamisest tingitud suurem tõenäosus mitmikraseduseks tõstab riske.
- Asendusemal võivad tekkida psühholoogilised probleemid (soov last mitte ära anda, depressioon, lein jmt).
- Vähe on andmeid asendusemaduse abil sündinud laste ja nende vanemate hilisema toimetuleku kohta.

Söderström-Anttila V, Wennerholm UB, Loft A, Pinborg A, Aittomäki K, Romundstad LB, Bergh C. Surrogacy: outcomes for surrogate mothers, children and the resulting families-a systematic review. Hum Reprod Update. 2015 Oct 9. pii: dmv046. [Epub ahead of print].

ENS seisukohad (www.ens.ee)

- Asendusemadus peab olema reguleeritud kunstliku viljastamise ja embrüokaitse seadusega.

ENS seisukohad (www.ens.ee)

<http://www.figo.org/about/guidelines>

ENS seisukohad

- Asendusemadus on lubatud ainult meditsiinilistel näidustustel. Sotsiaalsed näidustused ei ole aktsepteeritavad.
- Eelistatud on täielik asendusemadus.
- Asendusemaks saab olla viljakas eas (kuni 50.aastane) terve ja sünnitanud naine. Eelnevalt on vajalik tema terviseseisundi ja võimalike rasedusega seotud riskide hindamine.
- IVF-l tuleks minimiseerida tõenäosust mitmikraseduseks.
- Asendusemaduseks annab loa (perekonna taotluse ja lisatud meditsiiniliste väljavõtete alusel) eetikakomitee ja eksperdid. Meditsiiniekspertidel on kohustus ja õigus teha järelvalvet.

ENS seisukohad

- Enne rasestumise planeerimist eelneb põhjalik nõustamine, last soovivat paari ja asendusema tuleb nõustada eraldi. Nõustamisel tuleb käsitleda kehavälise viljastumisega seonduvat, raseduse ja sünnituse riskidega, sünnieelse diagnostikaga, tulevase lapse tervisega (nt kaasasündinud väärarend) seonduvat. Last sooviva paari ja asendusema nõusolekud ja leping vormistatakse kirjalikult. Lepitakse kokku mida tehakse ülejäänud embrüotega.
- Asendusema autonoomiat (õigus iseseisvalt vastu võtta otsuseid oma keha kohta) austatakse igas staadiumis. Tema otsused võivad olla konfliktis last sooviva paariga.

ENS seisukohad

- Asendusemadus ei tohi olla kommertslik tegevus. Välistada tuleb ärakasutamine ja sundimine.
- Asendusemaks võiks eelistatult olla lähedane inimene, kes teeb seda altruistlikel kaalutlustel. Lubatud on vaid otseste rasedusega seotud kulude katmine.

Asendusemaduse legaalsus

- Enamikes riikides ei ole lubatud
- Altruistlikel eesmärkidel UK, Holland, Belgia, Austraalia, Kanada
- Mitte-altruistlikel: osad USA osariigid, Venemaa, Ukraina, Gruusia, India

Asendusemadus kui rahvusvaheline (cross-border) inimkaubandus

- US 100 000 US \$
- India 35 000 US \$

Euroopa Parlamendi resolutsioon liikmesriikidele:

- “to acknowledge the serious problem of surrogacy...[and] emphasize that women and children are subject to the same forms of exploitation and both can be regarded as commodities on the international reproductive market, and that these new reproductive arrangements, such as surrogacy, augment the trafficking of women and children and illegal´adoption across national borders...”

European Parliament. New EU policy framework to fight violence against women.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2011-0127&language=EN>. Published April 5, 2011.

American College of Obstetricians and Gynecologists (ACOG)

- „...surrogate mothers retain sole autonomy for “consent regarding clinical intervention and management of pregnancy, labor, and delivery...” and that the obstetrician is obliged to “make recommendations that are in the best interests of the pregnant woman and her fetus, regardless of prior agreements between her and the intended parents”.

Committee on Ethics. ACOG committee opinion number 397, February 2008: surrogate motherhood. Obstet Gynecol 2008;111(2 Pt 1):465–70.[28].

India - the Assisted Reproductive Technology (Regulation) Rules 2009

- „... a gestational carrier must agree to relinquish all parental rights concerning the child and agree to undergo fetal reduction if she is carrying more than one fetus“.

Palattiyil G, Blyth E, Sidhva D, Balakrishnan G. Globalization and cross-border reproductive services: Ethical implications of surrogacy in India for social work. Int Soc Work 2010;53(5):686–700.

Postimees, 02.oktoober 2012 - makstud teadaanne

- *„Jah, altruism on võimalik, aga see ei saa kesta 9 kuud. See on unelm ja sellega ei ole reaalses maailmas võimalik midagi ette võtta.“*
- *„Siin, ma tunnistan, on eetikutel ka aeg ajalt õigus, et asjadel on kaks poolt. Kuid mul on kartus, et kui me unistame, et leiduks sedavõrd palju naisi, kes on nõus vabatahtlikult ja tasuta aitama heategevuslikult viljatuid perekondi, siis saaksid abi ainult väga vähesed naised.“*

Postimees, 02.oktoober 2012 - makstud teadaanne

- *„... India oma ligi nelja tuhande aastase õigusloome ajalooga ning ühe võimsama kaasaegse riikliku bürokraatiaga ei jäta midagi reguleerimata. Indias on reproduktiivmeditsiinis kõik väga täpselt ja teadlikult organiseeritud“.*
- *Huvitav on, et me ühiskonnana eeldame altruistlikku käitumist alati kellelki teiselt. Kas ühegi riigi ühiskond on aga sedavõrd hooliv oma inimeste suhtes, et me üldse saame eeldada inimeste altruistlikku käitumist?“*
- *„Lõpetuseks tahaksin esitada veel viimase küsimuse – miks on asendusemadeks nõus aga hakkama nende rahvuste esindajad, kes on sügavalt religioosse taustaga ja kus on kordades arvukamalt usklike inimesi kui meil? Mis sunnib õigeusklike grusiine ja hinduiste hakkama asendusemadeks – võib olla siiski siiras soov teisi aidata.“*

Jaanus Pikani

Andres Salumets